

מפתח תשובות נכונות

10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	שאלה
(2)	(4)	(2)	(3)	(3)	(4)	(3)	(3)	(3)	(2)	תשובה

20	19	18	17	16	15	14	13	12	11	שאלה
(2)	(4)	(3)	(2)	(3)	(4)	(4)	(3)	(4)	(3)	תשובה

23	22	21	שאלה
(3)	(4)	(1)	תשובה

הסברים

אנלוגיות (שאלות 1-6)

1. השאלה: **אֶזְלַת יָד : יְכוּלָה -**

היחס : אֶזְלַת יָד זה היעדר יכולת.
א' זה חוסר ב'.

תשובה (1): קור רוח : סכנה. האם **קור רוח** זה חוסר **סכנה**? לא. **קור רוח** משמעו היכולת לשמור על שלווה גם ברגעים קשים, בין השאר בזמן **סכנה**. כלומר, **קור רוח** זה חוסר פאניקה ולא **סכנה**.

תשובה (2): קוצר רוח : סבלנות. האם **קוצר רוח** זה חוסר **סבלנות**? כן.

תשובה (3): מורת רוח : תרעומת. האם **מורת רוח** זה חוסר **תרעומת**? לא. **מורת רוח** ו**תרעומת** הן מילים נרדפות שמשמעותן חוסר שביעות רצון, אי נחת.

תשובה (4): גסות רוח : התנהגות. האם **גסות רוח** זה חוסר **התנהגות**? לא. **גסות רוח** זה סוג של **התנהגות**, **התנהגות** לא נאותה.

תשובה (2).

2. השאלה: **ללחלח : להרטיב -**

היחס : ללחלח זה להפוך משהו ללח, כלומר להרטיב אותו קלות.
א' זה ב' קלות.

תשובה (1): לקרוע : לאחות. האם **לקרוע** זה **לאחות** קלות? לא. **לקרוע** ו**לאחות** הן פעולות הפוכות. **לאחות** זה לחבר, לבטל את **הקרע**.

תשובה (2): למעוד : להכשיל. האם **למעוד** זה **להכשיל** קלות? לא. **להכשיל** זו פעולה שמטרתה לגרום למישהו אחר **למעוד**.

תשובה (3): לטפוח : לחבוט. האם **לטפוח** זה **לחבוט** קלות? כן. **לטפוח** זה להכות בעדינות, כלומר **לחבוט** בעוצמה נמוכה.

תשובה (4): לבשל : לאכול. האם **לבשל** זה **לאכול** קלות? לא. **לבשל** זה להכין אוכל, ו**לאכול** זה לצרוך אותו.

תשובה (3).

3. השאלה: **התפאר : פיאר -**

היחס : התפאר זה פיאר את עצמו.
א' זה ב' את עצמו.

תשובה (1): השתלט : שלט. האם **השתלט** זה **שלט** את עצמו? לא. **השתלט** זה התחיל **לשלוט** על מישהו/משהו אחר.

תשובה (2): התכתב : כתב. האם **התכתב** זה **כתב** את עצמו? לא. **התכתב** זה **כתב** למישהו אחר. למען הדיוק, **התכתב** זה **כתב** לאחר והוא **כתב** לו בחזרה.

תשובה (3): התעטף : עטף. האם **התעטף** זה **עטף** את עצמו? כן.

תשובה (4): הצטחק : צחק. האם **הצטחק** זה **צחק** את עצמו? לא. **הצטחק** זה **צחק**.

תשובה (3).

4. השאלה: **בושה : הלבין פניו -** (הלבין פניו = בייש, השפיל)

היחס : הלבין פניו זה ביטוי שמשמעותו גרם לאחר בושה.
ב' זה גרם למישהו אחר א'.

תשובה (1): עייפות : תש כוחו. האם **תש כוחו** זה גרם למישהו אחר **עייפות**? לא. **תש כוחו** זה ביטוי שמשמעותו התעייף בעצמו, כלומר גרם **לעצמו עייפות**.

תשובה (2): עוני : פשט ידו. האם **פשט ידו** זה גרם למישהו אחר **עוני**? לא. **פשט ידו** זה ביטוי שמשמעותו ביקש נדבה, פעולה המאפיינת אדם הנמצא במצב של **עוני**.

תשובה (3): ייאוש : ריפה ידיו. האם **ריפה ידיו** זה גרם למישהו אחר **ייאוש**? כן. **ריפה ידיו** זה ביטוי שמשמעותו החליש את רוחו של האחר, גרם לאחר להיות במצב של **ייאוש**.

תשובה (4): כעס : כילה זעמו. האם **כילה זעמו** זה גרם למישהו אחר **כעס**? לא. **כילה זעמו** זה ביטוי שמשמעותו הוציא את **כעסו** על משהו/מישהו אחר. כלומר מי **שכילה זעמו** הוא מי **שכועס**, והוא אינו בהכרח גורם למישהו אחר **לכעס**.

תשובה (3).

5. השאלה: **הנני : נוכחות -**

היחס : הנני זו מילה שנאמרת במטרה להצהיר על נוכחות.
א' זו מילה שמטרתה להצהיר על ב'.

תשובה (1): ניחא : תמימות דעים. האם **ניחא** זו מילה שמטרתה להצהיר על **תמימות דעים**? לא. המילה **ניחא** מביעה הסכמה לא נלהבת, בעוד **שתמימות דעים** זו הסכמה מוחלטת.

תשובה (2): אסותא : התעטשות. האם **אסותא** זו מילה שמטרתה להצהיר על **התעטשות**? לא. המילה **אסותא** נאמרת כתגובה נימוסית **להתעטשות** של אדם אחר (אסותא = לבריאות, רפואה).

תשובה (3): במטותא : סירוב. האם **במטותא** זו מילה שמטרתה להצהיר על **סירוב**? לא. פירוש המילה **במטותא** הוא בבקשה, **סירוב** הוא התוצאה הלא-רצויה של בקשה זו.

תשובה (4): אללי : יגון. האם **אללי** זו מילה שמטרתה להצהיר על **יגון**? כן. **אללי** היא מילה שמשמשת להבעת כאב, סבל, צער.

תשובה (4).

6. השאלה: מחיר: יקר -

היחס: יקר זו מילה המתארת משהו שמחירו גבוה.
ב' זה משהו שה-א' שלו גבוה.

תשובה (1): ודאות: ודאי. האם ודאי זה משהו שהודאות שלו גבוהה? לא. ודאי הוא דבר שיש לו ודאות. ודאות היא מושג המתאר ידע מוחלט במשהו, ולכן אין מעט או הרבה ודאות. מצד שני, נוהגים לתאר סיכוי כגבוה או נמוך ולכן רבים מתבלבלים ונוהגים לתאר גם ודאות כנמוכה או גבוהה. אולם, ודאות קיימת או לא קיימת ואין לה רמות שונות.

תשובה (2): טעים: טעים. האם טעים זה משהו שהטעים שלו גבוה? לא. טעים זה תיאור של דבר שהטעים שלו טוב ולא גבוה.

תשובה (3): תדירות: תדיר. האם תדיר זה משהו שהתדירות שלו גבוהה? כן. תדיר זו מילה המתארת דבר המתרחש לעיתים קרובות. כלומר, משהו שהתדירות שלו גבוהה.

תשובה (4): אומץ: אמיץ. האם אמיץ זה משהו שהאומץ שלו גבוה? לא. אמיץ הוא מישהו שיש לו אומץ, ואפשר אף לומר הרבה אומץ. עם זאת, אמיץ היא אינה מילה שמתארת מישהו בעל אומץ גבוה בהכרח, אלא פשוט בעל אומץ. יתרה מכך, אומץ נמדד בכמות ולא בגובה, ולכן לא ניתן לומר כי מי שאמיץ הוא בעל אומץ גבוה.

תשובה (3).

הבנה והסקה (שאלות 7-17)

7. **השאלה:** בניסיון להרתיע את אורחיהם מגנבת מגבות החלו בתי המלון בארצות הברית לרקום את שם המלון על המגבות. אבל ימיו של מנהג זה היו קצרים, שכן הרקמה שתיעדה את מקורן העניקה למגבות האיכותיות ערך נוסף בתור מזכרת, וכיום המגבות ברוב בתי המלון בארצות הברית הן שוב נטולות רקמה. איזו מהטענות הבאות מתארת באופן הטוב ביותר את מהלך העניינים המתואר בפסקה?

פתרון: נסכם את מהלך העניינים: בפסקה מתארים ניסיון כושל של בתי מלון בארצות הברית למנוע מאורחים לגנוב מגבות. כדי למנוע את גנבת המגבות, בתי המלון החלו לרקום את שמותיהם על המגבות ובכך "לסמן אותן". הם עשו זאת ככל הנראה מתוך מחשבה שמגבות מסומנות יהפכו לפחות מושכות בעיני הגנב, והוא ימנע מלגנוב אותן. בפועל קרה ההפך – המגבות הפכו למושכות יותר בעיני הגנב. כשגילו בתי המלון שהרקמה מעלה את ערכן של המגבות הם חדלו מסימונן.

תשובה (1): הניסיון להקשות על אורחים לגנוב מגבות דווקא הקל עליהם לעשות זאת

התשובה אינה נכונה. בתי המלון הוסיפו למגבות רקמה כדי להפוך אותן לפחות מושכות לגנבה, ולא כדי להקשות על גנבתן. כלומר, הרקמה לא הפכה את גנבת המגבות לפשוטה יותר אלא למושכת יותר.

תשובה (2): הניסיון למנוע את גנבת המגבות האיכותיות פגע, בסופו של דבר, באיכותן

התשובה אינה נכונה, שכן בפסקה לא נכתב שלרקמה הייתה השפעה כלשהי על איכות המגבות, אלא רק על ערכן. כל שנכתב הוא שהמגבות איכותיות, אך לא איכותיות יותר או פחות בעקבות הוספת הרקמה.

תשובה (3): הניסיון להניא אורחים מלגנוב מגבות עשה אותן מושכות יותר לגנבה. זו התשובה הנכונה.

תשובה (4): הניסיון לעשות את המגבות מושכות פחות לגנבה לא השפיע על נטיית האורחים לגנוב אותן

התשובה אינה נכונה, שכן טענה זו עומדת בסתירה לנאמר בפסקה. על פי הפסקה, הניסיון להניא אורחים מלגנוב מגבות עשה אותן מושכות יותר לגנבה, שכן הרקמה הוסיפה ערך נוסף למגבות.

תשובה (3).

8.

השאלה: הכלכלן ריצ'רד איסטרלין בדק את הקשר בין רמת ההכנסה ובין רמת האושר במדינות שונות, ומצא כי עד לרמת הכנסה מסוימת, ככל שההכנסה גבוהה יותר כך רמת האושר גבוהה יותר, אך מעל רמת הכנסה זו אין קשר בין גובה ההכנסה לרמת האושר.

באיזו מן התופעות הבאות המגמה המתוארת היא הדומה ביותר למגמה שמצא איסטרלין?

פתרון: עלינו למצוא תופעה בה המגמה המתוארת היא הדומה ביותר למגמה שמצא איסטרלין, על כן עלינו לסכם מה המגמה שמצא איסטרלין:

איסטרלין מצא כי עד לרמת הכנסה מסוימת, קיים מתאם חיובי בין גובה ההכנסה לבין רמת האושר. כלומר, הוא מצא כי עד לרמה מסוימת ככל שההכנסה גבוהה יותר כך גם רמת האושר גבוהה יותר. כמו כן, הוא מצא כי מעל רמת ההכנסה המסוימת הזו אין מתאם בין גובה ההכנסה לרמת האושר. כלומר, מעל רמה מסוימת אין קשר בין גובה ההכנסה לבין רמת האושר.

לפיכך, עלינו למצוא בתשובות תופעה שבה עד לרמה מסוימת מתקיים מתאם חיובי בין שני גורמים, והחל ממנו אין קשר ביניהם.

כעת נעבור על התשובות המוצעות:

תשובה (1): אם רמת הביקוש למוצר כלשהו גבוהה מסף מסוים, ככל שהמוצר נדיר יותר ערכו בשוק גדול יותר

התשובה אינה נכונה, שכן המגמה במקרה זה אינה דומה למגמה שמצא איסטרלין. לפי תשובה זו, החל מסף מסוים, ככל שמוצר נדיר יותר ערכו בשוק גדול יותר. כלומר, במקרה זה יש מתאם חיובי החל מגובה מסוים. אולם, עלינו למצוא שני גורמים שיש ביניהם מתאם חיובי רק עד לגובה מסוים.

תשובה (2): ככל שצפיפות הזריעה בחלקה מסוימת גדולה יותר כך היבול רב יותר, אך מרמה מסוימת הגדלת צפיפות הזרעים אינה משפיעה על כמות היבול

זו התשובה הנכונה. לפי תשובה זו, יש מתאם חיובי בין צפיפות הזריעה לבין כמות היבול עד לרמה מסוימת. אולם, מרמה זו צפיפות הזרעים אינה משפיעה על כמות היבול, כלומר אין קשר בין צפיפות הזריעה לבין כמות היבול.

תשובה (3): ככל שנותנים לעובדים תמריצים כספיים לעתים קרובות יותר כך תפוקתם עולה, אך כאשר תכיפות התמריצים עוברת רף מסוים, התמריצים גורמים לירידה בתפוקה

התשובה אינה נכונה, שכן המגמה במקרה זה אינה דומה למגמה שמצא איסטרלין. לפי חלקו הראשון של המשפט יש מתאם חיובי בין תמריצים כספיים לבין תפוקת העובדים. עד כאן יש התאמה בין מגמה זו למגמה שמצא איסטרלין. אולם, לפי חלקו השני של המשפט החל מרמה מסוימת יש מתאם שלילי בין תמריצים כספיים לתפוקת עובדים. במגמה שמצא איסטרלין החל מרמה מסוימת אין מתאם בין שני הגורמים.

תשובה (4): בסוג מסוים של אלרגיה, רמה נמוכה של חשיפה למחולל האלרגיה אינה גורמת להופעת תסמיני אלרגיה, והם מופיעים רק החל מרמה מסוימת של חשיפה אליו

התשובה אינה נכונה, שכן המגמה במקרה זה אינה דומה למגמה שמצא איסטרלין. לפי חלקו הראשון של המשפט עד לגובה מסוים אין מתאם בין חשיפה למחולל האלרגיה להופעת תסמיני אלרגיה. לפי חלקו השני של המשפט החל מגובה מסוים יש מתאם חיובי בין חשיפה למחולל אלרגיה לבין הופעת תסמינים. כלומר, במקרה זה עד לרמה מסוימת אין מתאם והחל ממנה יש מתאם חיובי. אולם, אנו מחפשים מקרה הפוך – מקרה בו עד לרמה מסוימת יש מתאם חיובי והחל ממנה אין כלל מתאם.

תשובה (2).

9.

השאלה: החוקר מ' רינגלמן ערך ניסוי, ובו ביקש מסטודנטים למשוך בחבל חזק ככל האפשר, ביחידים ובקבוצות. התוצאות הראו כי ככל שהקבוצות גדלו, הכוח שהשקיע כל אחד מחבריהן היה בממוצע קטן יותר. כך למשל, בקבוצות של שלושה השקיעו חברי הקבוצה יחד כוח הגדול פי שניים וחצי מהכוח שהשקיע היחיד, ובקבוצות של שמונה הושקע כוח הגדול פי ארבעה בלבד מהכוח שהשקיע היחיד.

איזו מהטענות הבאות אינה יכולה להסביר את תוצאות הניסוי של רינגלמן?

פתרון: לפנינו שאלת חשיבה מדעית. נסכם בקצרה את ממצאי הניסוי: רינגלמן ערך ניסוי ובו ביקש מסטודנטים למשוך בחבל חזק ככל האפשר, ביחידים ובקבוצות. רינגלמן גילה כי קיים מתאם שלילי בין גודל הקבוצה לכמות הכוח שמפעיל כל פרט בקבוצה - ככל שהיו יותר משתתפים כל אחד מהם השקיע פחות כוח.

נעבור על התשובות המוצעות. מכיוון שנשאלנו איזו טענה אינה יכולה להסביר את תוצאות הניסוי, עלינו לפסול תשובות המספקות הסבר הגיוני לממצאי הניסוי.

תשובה (1): ככל שמספר חברי הקבוצה גדול יותר, כך כל אחד מחבריה סומך יותר על מאמצייהם של שאר חברי הקבוצה

התשובה אינה נכונה, שכן טענה זו יכולה להסביר את ממצאי הניסוי. אם ככל שהקבוצה גדולה יותר אז כל משתתף סומך יותר על מאמצייהם שאר המשתתפים, הרי סביר שאם הקבוצה גדולה יותר אז כל אחד ישקיע מאמץ קטן יותר. הרי אם כל אחד סומך יותר על המשתתפים האחרים אין סיבה שיתאמץ באותה מידה שהיה מתאמץ בקבוצה קטנה יותר או לבד. על כן, ככל שמספר החברים בקבוצה יגדל, כל אחד מחבריה ישקיע מאמץ קטן יותר.

תשובה (2): ככל שמספר חברי הקבוצה גדול יותר, כך כל אחד מחבריה חש שתרומתו האישית תזכה להערכה קטנה יותר

התשובה אינה נכונה, שכן טענה זו יכולה להסביר את ממצאי הניסוי. אם ככל שהקבוצה גדולה יותר אז כל משתתף מרגיש שתרומתו זוכה להערכה קטנה יותר, הרי סביר שככל שהקבוצה תגדל יקטן התמריץ של כל אחד מהם להתאמץ. על כן, ככל שמספר החברים בקבוצה יגדל, כל אחד מחבריה ישקיע מאמץ קטן יותר.

תשובה (3): ככל שמספר חברי הקבוצה גדול יותר, כך כל אחד מחבריה מתקשה יותר לאחוז בחבל בצורה המאפשרת להשקיע את מרב הכוח במשיכתו

התשובה אינה נכונה, שכן טענה זו יכולה להסביר את ממצאי הניסוי. אם ככל שיש יותר משתתפים אז כל משתתף מתקשה לאחוז בחבל שצורה המאפשרת לו להשקיע את כוחו המקסימלי, אז סביר שככל שיהיו יותר משתתפים איכות האחיזה בחבל של כל משתתף תרד. לכן, ככל שיגדל מספר החברים כך הם יפריעו יותר זה לזה לנצל את כוחם באופן מקסימלי. לפיכך, ככל שיהיו בקבוצה יותר חברים כל אחד מהם ישקיע פחות מאמץ.

תשובה (4): ככל שמספר חברי הקבוצה גדול יותר, כך כל אחד מחבריה חש מחויב יותר למשימה

זו התשובה הנכונה, שכן היא אינה יכולה להסביר את ממצאי הניסוי. לפי טענה זו מספר חברים גדול יותר גורם לכך שכל אחד מהחברים חש מחויב יותר למשימה. לכן, הינו מצפים שככל שהקבוצה תגדל כל אחד מהחברים ישקיע מאמץ גדול יותר משהיה משקיע בקבוצה קטנה יותר. לפיכך, במצב כזה הינו מצפים לראות שככל שהקבוצה גדלה כך גדל הכוח שמשקיע כל משתתף בה. אולם, בניסוי התקבלה תוצאה הפוכה.

תשובה (4).

10. השאלה: כאשר חזרו אילן ואביטל מטיול, אמר אילן לחברם שהטיול היה נהדר, ואילו אביטל אמרה שהיה נחמד. החבר ביקש להבין את פשר הפער שבין הנאתו של אילן מהטיול לבין הנאתה של אביטל ממנו, ואביטל ענתה: "הוא טייל איתי, ואילו אני טיילתי איתו."

למה אביטל רומזת בדבריה?

פתרון: על מנת לדעת למה רומזת אביטל, עלינו להבין את הרקע לדבריה. בתחילת הפסקה נאמר כי אילן ואביטל יצאו לטיול משותף אותו חווה אילן בצורה נהדרת, בעוד שאביטל טענה כי הוא היה רק נחמד. כלומר, אילן נהנה יותר מאביטל מהטיול המשותף. לאחר מכן חבר משותף מנסה להבין מה היה שונה בחוויה של כל אחד מהם. הוא שואל את אביטל ממה נובע הפער בין הנאתו של אילן לבין זה שלה. אם כתגובה לשאלתו עונה אביטל: "הוא טייל איתי, ואילו אני טיילתי איתו.", הרי שניתן להבין כי מבחינתה החוויה מהטיול לא הייתה זהה, שכן היא שהתה בחברתו והוא בחברתה. כעת, אם ידוע כי אילן נהנה יותר מאביטל, הרי שאביטל רומזת כי **חברתה נעימה יותר מזו של אילן.**

תשובה (2).

11. השאלה: "אָרְיָה" היא שיר המבוצע בתוך אופרה. תוכנה אינו אינפורמטיבי ואינו תורם להתפתחות עלילת האופרה, והיא מאפשרת לדמות השרה אותה להביע את רגשותיה בנקודה חשובה בעלילה ותו לא. לרוב האריה נכתבת במקצב ובחריזה. היא מאפשרת למלחין האופרה להפגין את מלוא כושרו, ולזמר הסולן - להציג את מלוא יכולתו הקולית.

מהי הטענה המרכזית העולה מן הפסקה?

פתרון: נסכם בקצרה את הפסקה. הפסקה מסבירה מהי "אָרְיָה". נכתב כי האריה היא שיר המבוצע באופרה והיא נכתבת במקצב ובחריזה. כמו כן, נכתב מהן תפקידיה של האריה: היא אינה תורמת להתפתחות העלילה, היא מאפשרת לדמויות להביע רגשות, למלחין האופרה להפגין את מלוא כושרו, ולזמר הסולן להציג את מלוא יכולתו הקולית.

נעבור על התשובות המוצעות:

תשובה (1): אריה מוצלחת היא אריה שהמלחין מפגין בה את מלוא כושר ההלחנה שלו

התשובה אינה נכונה. בפסקה אמנם נאמר כי אריה מאפשרת למלחין להפגין את מלוא כושרו, אולם לא נכתב מהי אריה מוצלחת. אמנם ניתן להסיק כי אריה מוצלחת היא כזאת המאפשרת למלחין להפגין את מלוא יכולתו, אך גם אם הסקנו זאת, זו אינה הטענה המרכזית בפסקה. בפסקה גם נכתב מהם תפקידיה של האריה באופרה, וכן שהאריה מאפשרת גם לזמר הסולן להציג מלוא יכולתו.

תשובה (2): אריה היא שיר המבוצע בתוך אופרה

התשובה אינה נכונה. אמנם הטענה נכונה על פי הקטע, אך זו אינה הטענה המרכזית בו. בפסקה אכן נכתב כי אריה היא שיר המבוצע בתוך אופרה, אך נאמר גם כי זהו שיר שאינו תורם להתפתחות העלילה, ושמהאפשר למלחין ולזמר להפגין את מלוא יכולתם.

תשובה (3): האריה תורמת לצד המוזיקלי של האופרה הרבה יותר מלצד התוכני שלה

זו התשובה הנכונה. הפסקה עוסקת בעיקר בתרומתה של האריה לאופרה. לפי הפסקה, האריה תורמת בעיקר לצד המוזיקלי של האופרה, שכן היא מאפשרת למלחין ולזמר להציג את מלוא יכולתם. כמו כן, האריה תורמת פחות לצד התוכני שלה, שכן נכתב כי היא אינה תורמת להתפתחות העלילה ואינה מוסיפה מידע.

תשובה (4): האריה נכתבת בדרך כלל במקצב ובחריזה, שלא כמו חלקים אחרים באופרה

התשובה אינה נכונה. אמנם נאמר כי האריה נכתבת בדרך כלל במקצב ובחריזה, אך זו אינה הטענה המרכזית העולה מן הפסקה. כמו כן, לא הייתה השוואה בין המקצב והחריזה באריה לבין המקצב והחריזה בשאר האופרה. על כן, לא ניתן להסיק מהפסקה ששאר חלקי האופרה אינם נכתבים במקצב וחריזה.

תשובה (3).

12.

השאלה: נתון: גבר או אישה לא יכולים להיות נשואים ליותר מאדם אחד.
יוסף נשוי לאשת אחיו של גיא, כלומר -

פתרון: ידוע כי יוסף נשוי לאשת אחיו של גיא. כלומר, לאח של גיא יש אישה ויוסף נשוי לה. על פי הנתון גבר או אישה לא יכולים להיות נשואים ליותר מאדם אחד. לכן, אם לאח של גיא יש אישה, ויוסף נשוי לה, הרי שעל מנת שאותה אישה לא תהיה נשואה לשני אנשים שונים (לאח של גיא וליוסף), אח של גיא ויוסף חייבים להיות אותו אדם. כלומר, **יוסף הוא אחיו של גיא.**

תשובה (4).

13.

השאלה: ד"ר שטרן _____ טענתם של ארגוני איכות הסביבה, שעל כל מדינות העולם לעבור לשימוש במקורות אנרגיה שאינם מזיקים לסביבה, וטוענת שבמדינות _____ מאמץ בכיוון זה _____. זאת, משום שעל אף _____.

פתרון: נבדוק את התשובה הראשונה ובאמצעותה ננתח את המשפט:

תשובה (1): ד"ר שטרן **תומכת** בטענתם של ארגוני איכות הסביבה, שעל כל מדינות העולם לעבור לשימוש במקורות אנרגיה שאינם מזיקים לסביבה, וטוענת שבמדינות **עשירות מאוד** מאמץ בכיוון זה **דרוש במיוחד**. זאת, משום שעל אף **זלזול מנהיגיהן בנושאי איכות הסביבה, הן משתמשות במקורות אנרגיה מזיקים רבים.**

תמצות: **החלק הראשון:** ד"ר שטרן חושבת שכל מדינות העולם צריכות לעבור לשימוש במקורות אנרגיה שאינם מזיקים לסביבה, ובמיוחד מדינות עשירות.
החלק השני: למרות שהמנהיגים שלהן מזלזלים באיכות הסביבה, הן (המדינות העשירות) משתמשות במקורות אנרגיה מזיקים רבים.

גם מבלי לבדוק את הקשר בין שני חלקי המשפט, ניתן לזהות כשל לוגי בחלקו השני: אם המנהיגים של המדינות העשירות מזלזלים באיכות הסביבה, הרי שצפוי שישתמשו במקורות אנרגיה מזיקים. מכאן שקשר הניגוד במשפט ("על אף") אינו מתאים. לא נוצר היגיון פנימי במשפט ולכן תשובה זו אינה נכונה.

תשובה (2): ד"ר שטרן **מסתייגת** מטענתם של ארגוני איכות הסביבה, שעל כל מדינות העולם לעבור לשימוש במקורות אנרגיה שאינם מזיקים לסביבה, וטוענת שבמדינות **עשירות** מאמץ בכיוון זה **נדון מראש לכישלון**. זאת, משום שעל אף **השימוש הנרחב במקורות אנרגיה מזיקים בעבר, כיום המודעות הסביבתית שלהן גבוהה במיוחד.**

תמצות: **החלק הראשון:** ד"ר שטרן לא מסכימה עם ארגוני איכות הסביבה שטוענים שעל כל מדינות העולם לעבור לשימוש במקורות אנרגיה שאינם מזיקים לסביבה. כלומר, ד"ר שטרן חושבת שלא כל המדינות צריכות לעבור לשימוש במקורות אנרגיה לא-מזיקים. כמו כן, היא טוענת כי מהלך כזה יכשל במדינות עשירות.

החלק השני: על אף שבעבר השתמשו במדינות עשירות במקורות אנרגיה מזיקים, כיום יש למדינות אלו מודעות סביבתית גבוהה.

הקשר המוצע בין שני חלקי המשפט הוא קשר של סיבה ותוצאה ("זאת, משום ש...").
אם ד"ר שטרן מסבירה כי המעבר לאנרגיות שאינן מזיקות צפוי להיכשל במדינות עשירות, לא צפוי שזה יקרה **משום** שלמדינות אלו יש כיום מודעות סביבתית גדולה, אלא **למרות** שיש להן מודעות גדולה. קיבלנו משפט בעל מבנה לוגי שגוי, ולכן תשובה זו אינה נכונה.

תשובה (3): ד"ר שטרן חולקת על טענתם של ארגוני איכות הסביבה, שעל כל מדינות העולם לעבור לשימוש במקורות אנרגיה שאינם מזיקים לסביבה, וטוענת שבמדינות עניות במיוחד מאמץ בכיוון זה הוא עקר מיסודו. זאת, משום שעל אף חשיבותו הרבה, מדינות אלו לא יוכלו לממן מהלך כזה.

תמצות: החלק הראשון: ד"ר שטרן חושבת שלא כל המדינות חייבות לעבור לשימוש באנרגיות לא מזיקות, ובמיוחד במדינות עניות.

החלק השני: על אף שחשוב לעבור לאנרגיה לא-מזיקה, מדינות עניות לא יוכלו לממן מהלך כזה.

הקשר המוצע בין שני חלקי המשפט הוא קשר של סיבה ותוצאה ("זאת, משום ש...").

אם ד"ר שטרן טוענת כי המעבר לאנרגיות שאינן מזיקות צפוי להיכשל במיוחד במדינות עניות, הגיוני שזה יקרה משום שלמדינות אלו לא יהיו משאבים כדי לממן אותו. מכיוון ששני חלקי המשפט מתאימים, זו התשובה הנכונה.

תשובה (3).

14.

השאלה: _____ להבין את תרעומתו של גדליה: ידוע שהליכה סחור-סחור מעלה את חמתו, _____ דבריו של אורי, _____, עסקו במה שנראה _____.

פתרון: נבדוק את התשובה הראשונה ובאמצעותה ננתח את המשפט:

תשובה (1): קל להבין את תרעומתו של גדליה: ידוע שהליכה סחור-סחור מעלה את חמתו, ודומה כי דבריו של אורי, הגם שהובעו בבהירות ובשטף, עסקו במה שנראה אף לגדליה כלב ליבו של העניין.

תמצות: החלק הראשון: ברור מדוע גדליה כועס.

החלק השני: גדליה כועס כשמדברים לא בצורה ישירה. מכאן שגדליה אוהב דיבור ברור וישיר. כמו כן כתוב שדבריו של אורי נאמרו בצורה ברורה והם נשמעו לגדליה כענייניים. לסיכום: גדליה אוהב דיבור ענייני ואורי דיבר לעניין.

לאחר חלקו הראשון של המשפט מופיע סימן נקודתיים. מכאן שהמשך המשפט אמור להראות שגדליה אכן כעס.

אם גדליה אוהב שמדברים איתו לעניין, והדברים שנאמרו לו היו ענייניים, אז לא סביר שהוא יכעס. מכאן שקשה להבין מדוע גדליה כעס, ולא קל. לא נוצר היגיון פנימי במשפט ולכן התשובה אינה נכונה.

תשובה (2): לא קשה להבין את תרעומתו של גדליה: ידוע שהליכה סחור-סחור מעלה את חמתו, ונראה כי דבריו של אורי, נוסף על כך שהיו תמציתיים ובהירים, עסקו במה שנראה כלב ליבו של העניין.

תמצות: החלק הראשון: קל להבין מדוע גדליה כועס.

החלק השני: גדליה אוהב דיבור ברור וישיר, ואורי דיבר בצורה בהירה ועניינית.

אם גדליה אוהב דיבר ברור, ואורי דיבר בצורה ברורה ועניינית, הרי שקשה להבין מדוע גדליה כעס. מכאן שלא נוצר היגיון פנימי במשפט ולכן זו אינה התשובה הנכונה.

תשובה (3): לא קל להבין את תרעומתו של גדליה: ידוע שהליכה סחור-סחור מעלה את חמתו, אך סבורני כי דבריו של אורי, אף שהיו מפורטים ומסברים את האוזן, עסקו במה שנראה כעניינים שוליים.

תמצות: החלק הראשון: קשה להבין מדוע גדליה כעס.

החלק השני: גדליה אוהב דיבור ברור וישיר, ואורי דיבר על עניינים שוליים.

אם גדליה אוהב דיבר ישיר, ואורי דיבר על עניינים שוליים, הרי שקל להבין מדוע גדליה כעס. לא נוצר היגיון פנימי במשפט ולכן זו אינה התשובה.

מכיוון שפסלנו שלוש תשובות הרי שתשובה (4) היא התשובה הנכונה. אולם, לשם השלמת ההסבר נבדוק גם אותה:

תשובה (4): אני מתקשה להבין את תרעומתו של גדליה: ידוע שהליכה סחור-סחור מעלה את חמתו, אבל דבריו של אורי, הגם שהיו מפורטים למדי, עסקו במה שנראה אף לגדליה כעצם העניין.

תמצות: החלק הראשון: קשה להבין מדוע גדליה כעס. החלק השני: גדליה אוהב דיבור ברור וישיר, ואורי הציג את דבריו בצורה מפורטת, אבל דבריו נראו לגדליה כעניינים.

אם גדליה אוהב דיבר ישיר, ואורי דיבר על עצם העניין, הרי שלא ברור מדוע גדליה כעס. נוצר היגיון פנימי במשפט ולכן זו התשובה הנכונה.

תשובה (4).

15. השאלה: סברתי כי כושר גופני מעולה _____ להצלחה במשימה שהוטלה על ירון, _____ מתפלא לשמוע כי ביצע אותה בהצטיינות, שהרי ידוע לי כי _____ מקדיש זמן רב לפעילות גופנית.

פתרון: נבדוק את התשובה הראשונה ובאמצעותה ננתח את המשפט:

תשובה (1): אילו סברתי כי כושר גופני מעולה הוא תנאי מספיק להצלחה במשימה שהוטלה על ירון, לא הייתי מתפלא לשמוע כי ביצע אותה בהצטיינות, שהרי ידוע לי כי ירון אינו מקדיש זמן רב לפעילות גופנית.

תמצות: החלק הראשון: אם הייתי סבור כי כושר לבדו מספיק להצלחת המשימה, הייתי מופתע שירון הצליח.

החלק השני: ידוע כי ירון לא בכושר.

בחלקו הראשון של המשפט נכתב כי אם כושר גופני מספיק להצלחה, הרי שברור שירון יצליח. מכאן ניתן להסיק שירון בכושר. אולם, בחלקו השני של המשפט נאמר בדיוק ההפך. מכיוון שיש סתירה בין שני חלקי המשפט, הרי שתשובה זו אינה נכונה.

תשובה (2): לולא סברתי כי כושר גופני מעולה הוא תנאי מספיק להצלחה במשימה שהוטלה על ירון, לא הייתי מתפלא לשמוע כי ביצע אותה בהצטיינות, שהרי ידוע לי כי ירון מקדיש זמן רב לפעילות גופנית.

תמצות: החלק הראשון: אם לא הייתי סבור כי כושר לבדו מספיק להצלחת המשימה, לא הייתי מתפלא שירון הצליח. כלומר, אם הייתי סבור כי כושר מספיק כדי להצליח, הייתי מופתע שירון הצליח.

החלק השני: ידוע כי ירון בכושר.

אם כושר הוא תנאי מספיק ולכן זה מפתיע שירון הצליח, הרי שניתן להבין כי ירון אינו בכושר. שכן, אם ירון היה בכושר היה ברור שהוא יצליח. אולם, בהמשך המשפט נכתב כי ירון בכושר. מכיוון שיש סתירה בין שני חלקי המשפט, הרי שהתשובה אינה נכונה.

תשובה (3): אילו סברתי כי כושר גופני מעולה אינו דרוש להצלחה במשימה שהוטלה על ירון, הייתי מתפלא לשמוע כי ביצע אותה בהצטיינות, שהרי ידוע לי כי ירון אינו מקדיש זמן רב לפעילות גופנית.

תמצות: החלק הראשון: אם הייתי סבור כי לא חייבים להיות בכושר כדי להצליח במשימה, הייתי מתפלא שירון הצליח.

החלק השני: ידוע כי ירון לא בכושר.

אם לא צריך להיות בכושר כדי להצליח, ולכן זה מפתיע שירון הצליח, הרי שלא ניתן לדעת אם ירון בכושר או לא. אם ירון בכושר, ולא חייבים להיות בכושר כדי להצליח, הרי שהוא עדיין יכול לצלוח את המשימה. שכן, לא נאמר שכושר גופני פוגע בהצלחה, או שחייבים להיות לא בכושר כדי להצליח. אם ירון לא בכושר, ולא חייבים להיות בכושר כדי להצליח, הרי שאין מניעה שהוא יצליח. לפיכך לא נוצר היגיון פנימי במשפט ולכן התשובה נפסלת.

מכיוון שפסלנו שלוש תשובות הרי שתשובה (4) היא התשובה הנכונה. אולם, לשם השלמת ההסבר נבדוק גם אותה:

תשובה (4): לולא סברתי כי כושר גופני מעולה אינו דרוש להצלחה במשימה שהוטלה על ירון, הייתי מתפלא לשמוע כי ביצע אותה בהצטיינות, שהרי ידוע לי כי ירון אינו מקדיש זמן רב לפעילות גופנית.

תמצות: החלק הראשון: אם לא הייתי סבור כי כושר אינו דרוש להצלחת המשימה, הייתי מתפלא שירון הצליח. כלומר, אם הייתי סבור כי צריך כושר כדי להצליח, הייתי מופתע שירון הצליח. החלק השני: ירון לא בכושר.

אם צריך כושר כדי להצליח, וזה מפתיע שירון הצליח, הרי שירון אינו בכושר. ואכן בחלקו השני של המשפט כתוב כי ירון אינו בכושר. נוצר היגיון פנימי במשפט ולכן זו התשובה הנכונה.

תשובה (4).

16.

השאלה: קצב חילוף החומרים של כל בעל חיים תלוי בכמות האנרגיה שהוא מוציא. אצל יונקים קצב זה מהיר מאוד, שכן הם בעלי "דם חם" - חום גופם קבוע והם מוציאים אנרגיה רבה כדי לשמרו. אצל זוחלים הקצב נמוך מאוד, שכן הם בעלי "דם קר" - חום גופם נקבע לפי הטמפרטורה בסביבתם. יש גם מתאם גבוה בין קצב חילוף החומרים ובין קצב הגדילה - יונקים גדלים עד פי עשרה יותר מהר מזוחלים. על סמך עובדות אלו ונתון נוסף, חוקרים סבורים כי הדינוזאורים היו בעלי "דם פושר": חום גופם השתנה בהשפעת הטמפרטורה בסביבתם, אך בטווח של כמה מעלות בלבד.

איזה מהנתונים הבאים הוא המתאים ביותר להיות הנתון הנוסף?

פתרון: אנו מתבקשים למצוא נתון נוסף לעובדות הנתונות שבעזרתו ניתן להסיק כי הדינוזאורים היו בעלי "דם פושר". לכן, קודם נסכם את העובדות הנתונות:

הפסקה נפתחת בעובדה כי יש קשר בין קצב חילוף חומרים של בעלי החיים לבין כמות האנרגיה שהם מוציאים. בהמשך הפסקה מוצגות דוגמות לקשר זה:

א. יונקים בעלי דם חם: קצב חילוף חומרים מהיר, חום גוף קבוע. לכן הם מוציאים הרבה אנרגיה.

ב. זוחלים בעלי דם קר: קצב חילוף חומרים נמוך, חום גוף נקבע לפי הטמפרטורה בסביבתם.

בסוף נכתב כי יש מתאם בין קצב חילוף החומרים לבין קצב הגדילה. לדוגמה, יונקים גדלים פי עשרה מהר יותר מזוחלים.

יונקים הם בעלי קצב חילוף חומרים מהיר, והם גם גדלים מהר יותר מזוחלים. זוחלים הם בעלי קצב חילוף חומרים נמוך, ומכאן שיש מתאם חיובי בין קצב חילוף החומרים לקצב גדילה.

כעת, נעבור על התשובות המוצעות ונחפש נתון שבשילוב עם העובדות הנתונות יוביל למסקנה שהדינוזאורים היו בעלי "דם פושר". כלומר, איפשהו בין בעלי דם חם לבעלי דם קר.

תשובה (1): כמות האנרגיה שדינוזאורים הוציאו הייתה תלויה בקצב גדילתם

התשובה אינה נכונה, שכן היא אינה מביאה למסקנה אליה הגיעו החוקרים. אם יש תלות בין קצב הגדילה של דינוזאורים לכמות האנרגיה שהם הוציאו לא ניתן להסיק באיזה סוג של תלות מדובר. מתאם חיובי ומתאם שלילי הם שני סוגים שונים של תלות. לפיכך, מטענה זו לא ניתן להסיק אם הדינוזאורים הוציאו יותר אנרגיה ככל שגדלו, או אם הם הוציאו פחות אנרגיה ככל שגדלו. על כן, לא ניתן להגיע למסקנה כלשהי ממידע זה.

תשובה (2): קצב חילוף החומרים של דינוזאורים היה גבוה משל יונקים ונמוך משל זוחלים

התשובה אינה נכונה. מהעובדות הנתונות ידוע כי קצב חילוף החומרים של היונקים גבוה מזה של הזוחלים. מכאן שאם קצב חילוף החומרים של הדינוזאורים גבוה משל היונקים, הרי שהוא גם גבוה מזה של הזוחלים. לפיכך תשובה זו עומדת בסתירה לעובדות הנתונות, ולכן היא אינה הגיונית.

תשובה (3): דינוזאורים גדלו מהר יותר מזוחלים ולאט יותר מיונקים

זו התשובה הנכונה. ידוע כי בעלי דם חם גדלים מהר יותר מבעלי דם קר. על כן, ניתן להסיק כי ככל שהדם חם יותר כך גם קצב הגידול מהיר יותר. מכאן שאם דינוזאורים גדלו מהר יותר מזוחלים, שהם בעלי דם קר, אז לדינוזאורים יש דם חם יותר מזוחלים. על פי אותו עיקרון, אם דינוזאורים גדלו לאט יותר מיונקים, שהם בעלי דם חם, הרי שדמם של הדינוזאורים קר יותר מדמם של היונקים. אם לדינוזאורים דם חם יותר מ"דם קר", אך קר יותר מ"דם חם" הרי שניתן להסיק כי הם בעלי "דם פושר".

תשובה (4): חוס הגוף של דינוזאורים היה גבוה משל זוחלים ונמוך משל יונקים

התשובה אינה נכונה. ידוע כי חוס גופם של היונקים (בעלי דם חם) קבוע, וזה של הזוחלים (בעלי דם קר) משתנה בהתאם לסביבה. אולם, מכאן לא ניתן להסיק שחוס גופם יונקים תמיד גבוה או נמוך יותר מזה של זוחלים, שכן טמפרטורת גופם של זוחלים משתנה לפי הסביבה. לכן, ייתכנו מקרים שבהם חוס גופם של היונקים יהיה גבוה מזה של הזוחלים, ולהפך, תלוי כמובן בסביבה. מכאן שמהעובדות הנתונות לא ניתן למצוא קשר קבוע בין חוס גוף לבין קצב חילוף חומרים. לכן, גם אם ידוע כי חוס גופם של דינוזאורים גבוה משל זוחלים ונמוך משל יונקים, לא ניתן להסיק מהו סוג הדם של הדינוזאורים (חם או קר).

תשובה (3).

17. השאלה: בתאי העצב במוח המידע זורם בתור אות חשמלי מתחילתו של התא לקצהו, ומשם הוא עובר לתאי עצב אחרים. יש שני מנגנונים להעברת מידע בין תאי עצב שכנים: האחד כימי, ובו האות החשמלי גורם לשחרור חומר כימי - נירורטרנסמיטר - מקצה התא אל המרווח שבין תאי העצב, ומשם הוא נקלט בתחילתו של תא שכני; האחר חשמלי, ובו האות עובר במישרין לתא השכני דרך מוליכים מיוחדים המגשרים על המרווח שבין תאי העצב.

איזה מן המצבים הבאים אינו מתקיים אף לא באחד משני המנגנונים המתוארים בפסקה?

פתרון: עלינו למצוא איזה מהמצבים אינו מתקיים באף משני המנגנונים המתוארים בפסקה. לכן קודם נסכם מהם שני המנגנונים וכיצד הם פועלים.

המנגנונים המתוארים בפסקה משמשים להעברת מידע בין תאי העצב במוח. המידע עובר כאות חשמלי, מתחילת התא לקצהו, ואז לתחילתו של תא עצב אחר. המידע עובר בשני מנגנונים:

א. מנגנון כימי: האות החשמלי גורם לשחרור של חומר כימי (נירורטרנסמיטר). החומר עובר מקצה התא האחד למרווח בין התאים, ואז נקלט בקצה התא השני.

ב. מנגנון חשמלי: האות החשמלי עובר ישירות לתא השכני דרך מוליכים המגשרים על המרווח בין שני תאים.

נעבור על התשובות המוצעות ונפסול מצבים המתקיימים בלפחות אחד מהמנגנונים:

תשובה (1): מידע שעבר בתוך תא עצב אחד בתור אות חשמלי עובר לתא עצב שכני באמצעות נירורטרנסמיטר

התשובה אינה נכונה, שכן מצב זה מתקיים במנגנון הכימי. במנגנון זה המידע עובר בתוך התא הראשון בתור אות חשמלי. אותו חשמלי גורם לשחרור נירורטרנסמיטר בקצה אותו תא. אחר כך המידע עובר לתא השכני באמצעות הנירורטרנסמיטר.

תשובה (2): נירורטרנסמיטר עובר דרך המוליכים המגשרים על המרווח שבין שני תאי עצב

זו התשובה הנכונה, שכן מצב זה לא מתקיים באף אחד מהמנגנונים. לפי המנגנון הכימי, נירורטרנסמיטר עובר דרך המרווח בין שני תאים. אולם, במנגנון החשמלי האות עובר ישירות דרך מוליכים מגשרים. כלומר, תשובה זו היא שילוב של שני המנגנונים יחד. על פי הפסקה, הנירורטרנסמיטר עובר במרווח שבין התאים ולא דרך המוליכים המגשרים.

תשובה (3): אות חשמלי עובר מקצהו של תא עצב אחד אל תחילתו של תא עצב שכני

התשובה אינה נכונה, שכן מצב זה מתקיים במנגנון החשמלי. במנגנון זה, המידע עובר כאות חשמלי מתא עצב אחד לקצהו, ואז לתחילתו של תא עצב אחר, דרך מוליכים מגשרים.

תשובה (4): מידע עובר בין שני תאי עצב בלי שעובר ביניהם אות חשמלי

התשובה אינה נכונה, שכן מצב זה מתקיים במנגנון הכימי. במנגנון זה המידע עובר בין שני תאי עצב דרך נירורטרנסמיטר, שהוא חומר כימי ולא חשמלי. על כן, בין שני התאים לא עובר אות חשמלי אלא חומר כימי.

תשובה (2).

הבנת הנקרא (שאלות 18-23)

18. השאלה: על פי הפסקה הראשונה, מה משותף לדבריהם של ד' תומסון, א' טיילור ו"ההיסטוריונים האחרים" הזכרים בה?

פתרון: נעבור על התשובות המוצעות לאחר שקראנו את הפסקה הראשונה:

תשובה (1): כולם מסבירים מדוע אי אפשר להשיב על שאלות "מה היה קורה אילו"

התשובה אינה נכונה. על פי הקטע, תומסון טוען כי ההיסטוריון אינו צריך להטריד את עצמו בשאלות כאלה. כמו כן, נכתב כי טיילור ראה בשאלות מסוג אלה שעשוע בלבד. לפיכך, תומסון וטיילור לא מסבירים מדוע אי אפשר להשיב על שאלות "מה היה קורה אילו", אלא מדוע ההיסטוריון אינו צריך לעסוק בהן.

תשובה (2): כולם מסבירים מדוע מי ששאל שאלות "מה היה קורה אילו" אינו היסטוריון

התשובה אינה נכונה, שכן רק ההיסטוריון טיילור טוען שמי שעוסק בשאלות "מה היה קורה אילו" אינו צריך להיות היסטוריון, אלא לעסוק בכתיבת רומנים. שאר ההיסטוריונים המוזכרים אינם מסבירים זאת.

תשובה (3): כולם מסבירים מדוע אל לו להיסטוריון לעסוק בשאלות "מה היה קורה אילו"

זו התשובה הנכונה. על פי הפסקה הראשונה, תומסון טוען שמלאכת הגילוי של מה שאכן קרה קשה דיה ולכן ההיסטוריון אינו צריך להטריד את עצמו בשאלות כאלה; טיילור ראה בעיסוק בשאלות כאלה שעשועי דמיון ותו לא; ו"ההיסטוריונים האחרים" הדגישו שאין טעם לעסוק בשאלות כאלה שכן ממילא אי אפשר להשיב עליהן. על כן, כולם מסבירים מדוע ההיסטוריון לא צריך לעסוק בשאלות "מה היה קורה אילו".

תשובה (4): כולם מסבירים מדוע ההיסטוריון אינו מדען של ממש

התשובה אינה נכונה. בקטע נכתב כי "ההיסטוריונים האחרים" טוענים שהיסטוריון אינו יכול לחזור על ניסוי כפי שמדען יכול. בשורה 5 כתוב: "... שהרי ההיסטוריון אינו יכול לנהוג כמדען...". עם זאת, הם אינם טוענים בדבריהם כי ההיסטוריון אינו מדען של ממש. יתרה מזאת, תומסון וטיילור כלל לא התייחסו לשאלה האם ההיסטוריון מדען או לא. על כן, זה אינו יכול להיות המכנה המשותף של ההיסטוריונים המוזכרים בפסקה הראשונה.

תשובה (3).

19. השאלה: מהו אירוע ב' שב"דוגמה לעיל" (שורה 10)?

פתרון: נחפש מה הדוגמה לעיל ומהו המקרה הכללי אותו היא מדגימה. בתחילת הפסקה מסביר וינריב שהתשובות לשאלות "מה היה אילו" הן משפטים שתבניתם "אילו א אז ב", ונותן כדוגמה לתבנית זו את המשפט: "אילו הפסיד הנשיא בבחירות, היה פורש מהחיים הפוליטיים." (שורות 8-9) כדי לדעת מהו אירוע ב', נתאים את הדוגמה לתבנית של וינריב: "אילו א אז ב". מכאן שאירוע א' הוא האירוע הראשון שמוזכר בדוגמה, ואירוע ב' הוא האירוע השני המוזכר בדוגמה. לפיכך, הנשיא הפסיד בבחירות הוא אירוע א', והנשיא פרש מהחיים הפוליטיים הוא אירוע ב'.

תשובה (4).

20.

השאלה: על פי הפסקה השנייה, מה עמדתו של אלעזר וינריב בנוגע לחשיבה נוגדת מציאות?

פתרון: בפסקה השנייה, וינריב טוען כי לחשיבה נוגדת מציאות יש תפקיד מהותי בחקר ההיסטוריה, והשימוש בה אינו מוגבל לאסכולה זו או אחרת (שורות 11-13). בהמשך מוסיף וינריב כי לטעמו, שתי האסכולות המתוארות בפסקה זקוקות לחשיבה נוגדת מציאות. מכאן שוינריב מכיר בחשיבותה ובתרומתה של חשיבה נוגדת מציאות במחקר ההיסטורי.

כעת נבדוק את התשובות המוצעות:

תשובה (1): קשה להבין מדוע היא נפוצה כל כך במחקר ההיסטורי

התשובה אינה נכונה. מתוך דבריו של וינריב ניתן להבין כי הוא מכיר בחשיבותה של חשיבה נוגדת מציאות בחקר ההיסטוריה, ולכן כנראה שדווקא קל לו להבין מדוע נעשה בה שימוש רב.

תשובה (2): המחקר ההיסטורי יוצא נשכר מהשימוש בה. זו התשובה הנכונה.

תשובה (3): חבל שהאסכולות המרכזיות בחקר ההיסטוריה נמנעות מלהשתמש בה

התשובה אינה נכונה. מתוך דבריו של וינריב ניתן להבין כי שתי האסכולות המרכזיות השתמשו בחשיבה נוגדת מציאות בתדירות גבוהה: "...ועיד על כך השימוש התדיר שנעשה בה למרות ההתנגדות הרבה שהיא מעוררת, שימוש שאינו מוגבל לאסכולה זו או אחרת" (שורות 12-13) כמו כן, בנוגע לשתי האסכולות המרכזיות שהוזכרו בפסקה – הנטורליסטית וההומניסטית – לא נכתב אם הן נמנעות להשתמש בחשיבה נוגדת מציאות או לא.

תשובה (4): שלא כשמה, היא לא תמיד נוגדת את המציאות

התשובה אינה נכונה, שכן לא ניתן למצוא אמירה כזו של וינריב בפסקה.

תשובה (2).

21.

השאלה: הטענה שיש קשר סיבתי בין ניצחון היוונים על הפרסים ובין שגשוגה של התרבות היוונית מובאת בפסקה השלישית כדוגמה לטענה -

פתרון: בתחילת הפסקה נאמר כי מנקודת ראות נטורליסטית, חשיבה נוגדת מציאות היא כלי לבירור נכונותן של טענות על קיום קשרים סיבתיים. בהמשך מסביר ההיסטוריון יוז כיצד ניתן לבדוק קשר סיבתי באמצעות חשיבה נוגדת מציאות: מסלקים גורם מסוים במחשבתנו, ובודקים האם מהלך האירועים ההיסטוריים נותר כזה שמתקבל על הדעת. בהמשך הוא מביא דוגמה לטענה שניתן לבדוק בדרך זו: יש קשר סיבתי בין ניצחון היוונים על הפרסים ובין שגשוגה של התרבות היוונית. כלומר טענה זו היא דוגמה לטענה שניתן לבדוק באמצעות מחשבה נוגדת מציאות.

נעבור על התשובות המוצעות:

תשובה (1): שאפשר לבחון באמצעות חשיבה נוגדת מציאות. זו התשובה הנכונה.

לצורך השלמת ההסבר נבדוק גם את התשובות האחרות:

תשובה (2): שיש לבטלה במחשבתנו ולבדוק אם ביטולה יביא לידי שינוי מכריע במהלך האירועים

התשובה אינה נכונה. בהתאם לעיקרון של חשיבה נוגדת מציאות אין לבטל את הטענה שיש קשר סיבתי בין ניצחון היוונים על הפרסים ובין שגשוגה של התרבות היוונית, אלא לבטל במחשבתנו את ניצחון היוונים ולחשוב האם הגיוני שהתרבות היוונית הייתה בכל זאת ממשיכה לשגשג. בקטע נכתב: "...עליו לשאול אם הייתה תרבות יוון משגשגת אילו הפסידו היוונים." (שורה 21)

תשובה (3): שההיסטוריונים הצליחו לבסס באמצעות שאלות "מה היה אילו"

התשובה אינה נכונה. בפסקה נאמר: "למשל, אם היסטוריון רוצה לטעון שיש קשר סיבתי בין ניצחון היוונים על הפרסים במאה החמישית לפנה"ס ובין שגשוגה של התרבות היוונית, עליו לשאול אם הייתה תרבות יוון משגשגת אילו הפסידו היוונים." (שורות 19-21) כלומר, הטענה מוזכרת ככזאת שהיה ניתן לבחון באמצעות חשיבה נוגדת מציאות. עם זאת, לא ניתן להסיק מהקטע שההיסטוריונים בהכרח הצליחו לבחון ולבסס את הטענה באמצעות חשיבה נוגדת מציאות.

תשובה (4): שהקשר הסיבתי המובע בה אינו מתקבל על הדעת

התשובה אינה נכונה. יוז אינו חווה את דעתו על רמת הסבירות של הקשר הסיבתי בין ניצחון היוונים לבין שגשוגה של התרבות היוונית. יוז רק מציין שניתן היה לבדוק קשר זה באמצעות חשיבה נוגדת מציאות.

תשובה (1).

22. השאלה: מהי "הטענה" (שורה 24)?

פתרון: נמצא את "הטענה" שבשורה 24: "פוגל טען שכדי להכריע אם הטענה נכונה יש לבחון מה היה קורה אילולא היו קיימות מסילות ברזל בארצות הברית באותה תקופה." "הטענה" שבשורה 24 היא טענה שהוזכרה קודם לכן. לפיכך, נקרא את המשפט הקודם כדי לראות אם שם הוזכרה הטענה: "פוגל בחן את הטענה שמסילות הברזל שהונחו בארצות הברית במאה ה-19 הן הגורם להתפתחותה הכלכלית המהירה." (שורות 22-23) מכאן שהטענה המוזכרת בשורה 24 היא הטענה שמסילות הברזל שהונחו בארצות הברית במאה ה-19 הן הגורם להתפתחותה הכלכלית המהירה.

תשובה (4).

23. השאלה: מה המטרה העיקרית של הפסקה האחרונה?

פתרון: נקרא את הפסקה האחרונה. הפסקה האחרונה עוסקת בשימוש ב"חשיבה נוגדת מציאות" בגישה ההומניסטית. בפסקה מסביר וינריב כיצד צריך להשתמש בחשיבה נוגדת מציאות בגישה ההומניסטית. נעבור על התשובות המוצעות:

תשובה (1): להסביר מדוע וינריב מעדיף את האסכולה ההומניסטית על פני האסכולה הנטורליסטית

התשובה אינה נכונה, שכן וינריב לא מציין העדפה כלשהי כלפי אסכולה מסוימת. בפסקה השלישית מסביר וינריב כיצד חשיבה נוגדת מציאות באה לידי ביטוי באסכולה הנטורליסטית, ובפסקה האחרונה הוא מסביר כיצד היא באה לידי ביטוי באסכולה ההומניסטית. אולם, באף אחת מן הפסקאות לא נרמזת העדפתו לאחת מהאסכולות.

תשובה (2): להסביר מדוע באסכולה ההומניסטית השימוש בחשיבה נוגדת מציאות רווח יותר מבאסכולה הנטורליסטית

התשובה אינה נכונה, שכן בפסקה האחרונה וינריב אינו עוסק במידת השימוש בחשיבה נוגדת מציאות באסכולה ההומניסטית.

תשובה (3): להראות כיצד חשיבה נוגדת מציאות באה לידי ביטוי באסכולה ההומניסטית. זו התשובה הנכונה.

תשובה (4): להדגיש את ההבדל המרכזי בין האסכולה ההומניסטית לאסכולה הנטורליסטית

התשובה אינה נכונה. וינריב אמנם טוען בפסקה האחרונה כי בכל אחת מהאסכולות משתמשים בצורה שונה בשאלות "מה היה אילו?". אך הפסקה האחרונה אינה מדגישה את ההבדל המרכזי בין האסכולות, רק את אופן השימוש השונה בחשיבה נוגדת מציאות בכל אחת מהן.

תשובה (3).